

Taina Vallander

12.3.2021

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo@tem.fi

Lausuntopyyntönnö 2.2.2021, VN/1281/2020

Luonnos hallituksen selonteoksi kotouttamisen edistämisen uudistamistarpeista

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

STTK pitää kotouttamisen edistämistä tärkeänä tavoitteena ja siksi kannattaa kotouttamislainsäädännön ja prosessien kokonaistarkastelua erittäin kannatettavana. Selonteossa perustellaan hyvin maahanmuuttajien kotouttamisen tarve. Onnistuneella kotouttamistoiminnalla paikataan hyvin työvoimapulaa nyt ja enenevässä määrin tulevina vuosina.

STTK kiinnittää huomiota siihen, että selontekoluonnos koostuu hyvin eritasoisista asioista. Kotouttamisen edistämisen suuntaviivat on tiivistetty selontekoluonnoksen loppuun toimenpideohjelmaksi. STTK huomioi lausunnossaan niitä ehdotuksia, joita pidämme kotouttamistoimien vaikuttavuuden parantamisessa keskeisinä.

STTK pitää eduskunnan edellyttämiä muutosesityksiä kotouttamisen prosesseihin pääosin kannatettavina. Kotoutumisen eri toimijoiden roolia ja vastuita tulee selkeyttää, toimijoiden välistä yhteistyötä ja tietojärjestelmien yhteen toimivuutta tulee parantaa, mittareita tulee kehittää, rahoitusmekanismeja selkeyttää ja erilaisia digitalisaation tuomia mahdollisuuksia hyödyntää. Erilaisista projekteista ja hankkeista on päästävä pysyviin toimintamalleihin ja pysyvään rahoitukseen sekä toiminnan systemaattiseen monialaiseen ja moniammatilliseen kehittämiseen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä kotoutumisen laatuun, jota on voitava arvioida erilaisin mittarein. Kotoutumisen toimenpiteet tulee laatia kotoutujalähtöisesti siten, että kotoutuja on prosessissa aktiivinen toimija kotoutujan tarpeet huomioiden. STTK ei pidä eduskunnan edellyttämää kotouttamisen keston rajaamista pääosin yhteen vuoteen tarkoituksenmukaisena, eikä yksilölähtöistä kotoutumista edistävänä.

Kotoutumistoimet on edelleen suunnattu pääasiassa muille kuin työperäisille maahanmuuttajille. Kuitenkin myös työperäisen maahanmuuttajille on tarvetta erilaisiin kevyempiin kotoutumistoimiin ja erityisesti perhekotoutumiselle on tarvetta esimerkiksi puolison työllistymisen näkökulmasta.

Puolisoon ja perheeseen kohdistuvat aktiiviset kotoutumistoimet saattavat myös olla

Taina Vallander

12.3.2021

vetovoimatekijä etsittäessä kansainvälisiä osaajia Suomen työmarkkinoille.

Kotoutumispalveluiden tulisi olla ainakin osittain kaikkien halukkaiden saatavilla, jotta integraatio suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään sujuisi. Työperäiset maahanmuuttajat tarvitsevat esimerkiksi tietoa työelämään liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, työturvallisuudesta ja työehdoista.

Kotouttamistoiminnassa on kiinnitettävä suunniteltua enemmän huomiota kielenopiskeluun ja sen mahdollistaviin rahoitustapoihin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisiin koulutuksiin ja työtehtäviin sijoittuvien maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kielikoulutuksessa kotimaisten kielten riittävä osaaminen testataan ja varmistetaan. Puutteet kielitaidossa aiheuttavat vakavan ja välittömän riskin asiakas- ja potilasturvallisuudelle.

Kommentit lukuihin 1–6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.

STTK pitää kotouttamisen edistämisen valtavirtaistamista kannatettavana ja tärkeänä lähestymistavan muutoksena. Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden pitkäkestoinen lokeroiminen palvelujärjestelmässä vahvistaa irrallisuuden ja ulkopuolisuuden kokemusta, joka pahimmillaan siirtyy yli sukupolvien. Asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja sitä seuraavien toimenpiteiden oikea-aikaisuus ja nopeus ovat kotouttamisen onnistumisen ydintä. Syrjäytymisen riski kasvaa nopeasti ja ensimmäiset kaksi vuotta ovat ratkaisevia.

STTK korostaa, että erityisesti julkisista palveluista järjestämisvastuussa olevien organisaatioiden on huolehdittava oman henkilöstönsä koulutuksesta, jotta erilaisissa palvelukohtaamisissa tiedostetaan asiakaskunnan monimuotoistuminen. Esimerkiksi valtionhallinnossa toiminnallisten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien sisällössä on merkittäviä puutteita. Uusia suunnitelmia ei tarvita, vaan käytössä olevat työkalut on saatettava laadullisesti lainsäädännön edellyttämälle tasolle. Henkilöstön osaaminen on erityisen tärkeää myös siksi, että palvelukulttuuri ja -järjestelmä on asiakkaalle vieras ja monimutkainen. Palvelujen tarjoaminen tai tarve saattavat osua asiakkaan kannalta vaikeisiin tai muutoksessa oleviin elämäntilanteisiin. Henkilöstön osaamisvaatimukset korostuvat erityisesti peruspalveluissa (sosiaali-, terveys-, opetus-, liikunta- ja kulttuuri), jotka ovat olennaisia myös perustuslakiin kirjattujen perusoikeuksien toteutumisen kannalta. Näiden palvelujen yhteydessä yhteiskunnan toimintatavat tulevat kotoutuvalle henkilölle tutuiksi. Ilman yhteiskunnan toimintatapoja henkilö jää vaille niitä työkaluja, jotka mahdollistavat aktiivisen osallisuuden.

Hallitusohjelman linjauksen mukaisesti maahanmuuttoa koskevissa uudistuksissa otetaan huomioon ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ja rasismien ehkäisy. Maahanmuuttajien hyväksikäyttö työelämässä on estettävä riittävän tehokkaalla valvonnalla ja tiukalla lainsäädännöllä.

Sääntöjen rikkojille on myös määrättävä ankarat sanktiot ja silloin näillä pelisäännöillä on tehokas preventiivinen eli ennaltaehkäisevä vaikutus.

Taina Vallander

12.3.2021

Suomen julkisen alan ammattiliittojen yhdistyksen (Fipsu) tekemissä ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin pelisäännöissä on määritelty hyvät toimintaohjeet ulkomaalaisen työvoiman rekrytointiin. Ne antavat hyvän tuen toimivalle ja eettisesti oikeudenmukaiselle kotoutumisjärjestelmälle.

Koko työperäisen maahanmuuton prosessia on nopeutettava digitalisaatiota ja automatisaatiota hyödyntäen. Työhaun prosessin on oltava selkeä ja läpinäkyvä ja kustannuksiltaan työntekijälle kohtuullinen. Kansainvälisten osaajien houkuttelussa prosessin selkeys, nopeus ja joustavuus on ratkaiseva tekijä.

Eduskunta edellyttää muutosesityksissään hallitukselta kotouttamisen merkittävää nopeuttamisesta siten, että kotoutumisjakso määritellään pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi. Aikarajoihin tarvitaan yksilöllistä joustoa, koska maahanmuuttajien taustat ja kotoutumisen yksilölliset edellytykset vaihtelevat hyvin voimakkaasti. Maahanmuuttaja voi tarvita paljon esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja hänelle tarjottavat kotouttamispalvelut eivät toteudu suunnitellussa ajassa. Tiukkojen aikamäärien kohdalla on tarvittaessa pystyttävä joustamaan. Kesken jäänyt kotouttamisprosessi esimerkiksi kielen oppimisen kohdalla muodostuu maahanmuuttajalle esteeksi työllistymiseen tai ammatillisten opintojen suorittamiseen menestyksekkäästi. Kesken jäänyt kotoutuminen on myös yhteiskunnan resurssien tuhlausta.

Eduskunta edellyttää myös, että hallitus siirtää kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun kunnille kotouttamisen toimivuuden parantamiseksi ja nopeuttamiseksi. Samalla hallituksen tulee selvittää ne keinot, joiden avulla kotouttamispalveluita on riittävästi tarjolla muuallakin kuin kasvukeskuksissa. On epätodennäköisempään, että maahanmuuttaja sijoittuisi pysyvästi pieneen kuntaan, missä vastaavan taustan omaavia maahanmuuttajia on vähän. Tosiasiassa maahanmuuttajataustainen väestö asettuu suurempiin asutuskeskuksiin. Vaikka kotoutuminen siirtyy kuntien vastuulle, voivat resurssit ja mahdollisuudet olla pienessä kunnassa maahanmuuttajien kotouttamisen osalta hyvin puutteelliset. Esimerkiksi perheiden kouluikäisten lasten tarvitsemat tukitoimet perusopetuksessa, voivat muodostua hyvin kalliiksi pienille kunnille. Tukitoimien järjestäminen on yleensä sitä kalliimpaa mitä pienemmälle ryhmälle ne joudutaan järjestämään. Kotoutumisesta aiheutuvat kustannukset on myös korvattava kunnille täysimääräisesti, eikä niitä voi jättää yksittäisten kuntien ja työnantajien vastuulle. Muutoin kotoutumisen toteutuminen voi jäädä yksilön osalta hyvin puutteelliseksi.

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kotoutumiskoulutuksen kielioopintojen uudelleen järjestämiseksi, jotta opetuksen laatu turvataan ja oppimistulokset paranevat vastaamaan niille asetettuja oppimistavoitteita sekä työelämän kielitaitovaatimuksia. STTK pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksissa ja ammateissa toimimisen edellytyksenä on riittävä kielitaito. Ilman riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa sote-sektorilla hoitotyöhön osallistuva henkilö aiheuttaa vakavan vaaran asiakas- ja potilasturvallisuudelle. Esimerkiksi työn edellyttämät kirjaukset eri tietojärjestelmiin sekä kommunikointi työyhteisön jäsenten ja asiakkaiden kanssa voivat jäädä työn turvallisen suorittamisen edellyttämästä tasosta.

Taina Vallander

12.3.2021

Ammatillinen koulutus ei toteudu vaatimusten mukaisesti ilman riittävää kielitaitoa. Sote-alan koulutuksissa opinnoista ei voi joustaa turvallisuutta vaarantamatta puutteellisen kielitaidon vuoksi. Englanninkielisissä koulutuksissa opiskeleville on taattava riittävä suomen kielen taito.

Suomen tai ruotsin kielen taidon puute kotoutumisen alkuvuosina, yhteiskunnallisten rakenteiden vieraus ja sosiaalisten verkostojen vähäisyys ovat haasteita, jotka vaikuttavat usein koko perheen tilanteeseen. Onnistuneesti toteutuneessa kotoutumisessa kielen- ja kulttuurin opetus on tärkeässä roolissa. Maahanmuuttajalle tarjottavan opetuksen määrässä olisi huomioitava myös lähtömaa ja sen erityisvaatimukset. EU-alueen ulkopuolelta tulevan maahanmuuttajan kulttuuritausta voi erityisesti työelämään osallistumisen osalta olla hyvin erilainen. Kotoutumisohjelman kestossa tulisi yksilöllisesti huomioida kulttuurin ja kielen opiskeluun liittyvät haasteet.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

STTK katsoo, että selonteossa on tunnistettu työelämän osallistumiseen liittyviä haasteita hyvin. Työmarkkinoiden tarpeet eivät välttämättä kohtaa maahanmuuttajien osaamisen kanssa ja siksi opintojen yhteyttä työelämään tulee lisätä. Maahanmuuttajien aiemman osaamisen ja työkokemuksen tunnistaminen voi olla haastavaa ja siksi on tarjottava joustavia ja räätälöityjä polkuja työmarkkinoille pääsyyn. Erityisesti tulee panostaa digiosaamiseen.

Erityisesti korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osalta olisi tärkeä luoda tutkintojen hyväksilukemiseen sekä osaamisen tunnustamiseen, tunnistamiseen ja täydentämiseen liittyvät selkeät väylät erityisesti työvoimapula-aloille. Tärkeää, että tutkintojen hyväksilukemista kehitetään myös muiden kuin EU-maissa suoritettujen tutkintojen osalta. Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen täydentämiseksi on tehty hyvää ja uraauurtavaa työtä Metropolia-ammattikorkeakoulun Simhe-hankkeessa, jonka toimintatavat tulisi jalkauttaa kattavasti koko maahan ja kaikille koulutusasteille, niin ammattikorkeakouluihin kuin yliopistoihin ja toisen asteen oppilaitoksiin. Prosessien kehittämisen tulisi olla yksi ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen rahoituskriteereistä.

STTK korostaa, että erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tutkintojen tunnustamisen osalta on projektien sijaan saatava pysyvä tutkintojen tunnustamisen polku. Sote-sektori tulee tulevina vuosina kärsimään merkittävästä työvoimapulasta. Pysyvän tutkintopolun avulla jo maassa oleville maahanmuuttajataustaisille sote-alan ammattilaisille muodostuisi mahdollisuus saada tutkintonsa tunnustettua sekä vahvistaa kielitaitoaan kohtuullisin kustannuksin. Tutkintojen tunnustamisen polku tulee rakentaa yhdessä alan ammattiliittojen ja työnantajien kanssa, jotta esimerkiksi Valviran määräämä sopeutumisajan työpaikka on mahdollista löytää. Lisäksi on lisättävä erilaisia joustavia tapoja, joilla riittävän osaamisen voi osoittaa ja osaamista täydentää sen sijaan, että ohjataan suorittamaan kokonaan uusi vastaava tutkinto suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Taina Vallander

12.3.2021

Sote-alan maahanmuuttajille tulisi varmistaa selkeä koulutuspolku koulutustaan vastaaviin tehtäviin, jotta henkilö ei joudu ammatilliseen umpikujaan pätevyisyyspolun puuttuessa (esim. hoiva-avustajan tehtävät). Räättälöidyt mahdollisimman nopean työllistymisen pätevyisyyspolut ovat avain sote-henkilöstön työllistymisessä koulutustaan vastaaviin tehtäviin.

STTK pitää maahanmuuttajataustaisten naisten alhaista työllisyysastetta erityisen ongelmallisena maahanmuuttajaväestön kotoutumisen ja työmarkkinoiden tasa-arvokehityksen näkökulmasta. Selontekoluonnoksessa maahanmuuttajanaisten kotoutuminen ja työllistäminen on nostettu esille, mutta havaittujen haasteiden voittamiseen, kuten naisten tavoittamiseen, ei esitetä riittävän konkreettisia toimia.

STTK korostaa, että erityisesti maahanmuuttajanaisten kohdalla on tärkeää käynnistää kotouttamistoimet jo maahantulon alkuvaiheessa. Naisten työmarkkina-aseman parantaminen edellyttää myös erityisiä toimia. Maahanmuuttajataustaisista naisista merkittävä osuus on suorittanut korkeakoulututkinnon. Myös naisten kielitaito on usein miehiä parempi. Tässä hukataan merkittävä koulutettujen osaajien potentiaali. Suomen hyvin segregoituneet työmarkkinat vaikeuttavat maahanmuuttajataustaisten naisten työllistymistä koulutustaan vastaavaan työhön todennäköisesti vielä enemmän kuin miesten. Aloilla, joilla valtaosa työntekijöistä on naisia, kuten hoiva- ja opetusala sekä varhaiskasvatus, vaaditaan riittävän kielitaidon lisäksi tietty koulutus tai tutkinto ja ammatinharjoittamisoikeus tai viranomaisen päätös tutkinnon tunnustamisesta ja ammatinharjoittamisoikeudesta. Yhteistyötä koulutuksen järjestäjien ja ylläpitäjien kesken tarvitaan tarjonnan suunnittelussa ja maahanmuuttajien ohjaamisessa.

Matalan pohjakoulutuksen omaavilla naisilla halu osallistua työmarkkinoille voi olla koulutettuja vähäisempi. Myös perheissä yhden elättäjän malli saattaa kulttuurisesti ohjata naisia jäämään kotiin. Suomalaiset työmarkkinat ja sosiaaliturvajärjestelmä rakentuvat työn varaan ja tästä syystä naisten työllisyysasteen nostaminen on välttämätöntä esimerkiksi ylisukupolvisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kolmannen sektorin lape-toiminnan, etsivän toiminnan sekä kotoutumiskoulutuksen ja varhaiskasvatuspalveluiden yhdistäminen voivat tuottaa tuloksia viranomaistoiminnan tukena.

STTK kannattaa kotoutumispalveluiden laadun yhdenmukaistamista. Kotoutumisen edellytys on, että henkilö saavuttaa sen aikana vähintään suomalaisessa yhteiskunnassa toimimiseen tarvittavat perusvalmiudet: luku-, kirjoitus- ja digitaaliset taidot sekä työelämään siirtymisen ja yhteiskuntaan osallistumisen perustaidot. Tätä varten on valmisteltava koulutuksen hankintojen tueksi valtakunnalliset laatukriteerit. Toteutuneen koulutuksen arviointia on kehitettävä, jotta yhdenmukaisuutta ja laatua voidaan myös käytännössä seurata. Kielitaitoa mittaava koe on tarpeellinen ja lisää kielikoulutuksen vaikuttavuutta. Turvapaikanhakijoiden kotouttamisessa vastaanottokeskusten esikotouttavaan toimintaan on kiinnitettävä myös huomiota. Monien turvapaikanhakijoiden oleskeluaika vastaanottokeskuksissa on pitkä johtuen hitaasta päätöksenteosta ja valitusprosessien kestosta. Kuntiin sijoittamisen prosessit ovat monesti pitkäkestoisia ja kuntien halukkuutta vastaanottaa uusia turvapaikkataustaisia maahanmuuttajia ei ole onnistuttu lisäämään.

Taina Vallander

12.3.2021

Turvapaikanhakijoilta voidaan edellyttää esikotouttavan toiminnan osana suomalaisen yhteiskunnan toimintatapojen, sääntöjen ja arvojen tuntemista. Tämän varmistamiseksi koe on tarpeellinen. Kotoutumissuunnitelman sisältö ja kesto on jatkossakin voitava määritellä yksilöllisten tarpeiden mukaan ja täysin kategorisia linjauksia enimmäiskestosta ei pidä tehdä. Monisyiset ja vaikeasti ratkaistavat ongelmat kasvavat, mikäli tuen puuttumisen vuoksi jätetään ihmisiä virallisen yhteiskunnan ulkopuolelle. Taitekohtaan, jossa siirrytään kotouttamisvaiheen palveluista muiden tarvelähtöisten palvelujen piiriin, on panostettava, jotta koulutuksesta tai työstä putoamista ei tapahdu. Säädettyään kotouttamislakiin kirjattavat kotouttamisohjelman kohderyhmät vaikuttavat pääpiirteissään asianmukaisilta.

STTK pitää tärkeänä, että laki mahdollistaa tarpeen mukaan myös muut kohderyhmät, kuten työvoiman ulkopuolella olevat. Myös työn, opiskelun tai perhesyiden perusteella muuttavien mahdollisuuksia opiskella suomen tai ruotsin kieltä on parannettava ja monipuolistettava. Aidon osallisuuden toteutumisessa kielitaito on myös tälle ryhmälle ratkaisevassa asemassa. Työ- ja koulutusperusteisesti maahan muuttaneiden tarpeiden huomioimisessa tarvitaan pysyvät toimintamallit.

STTK katsoo, että jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen rooli tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita kehittävä ja koordinoivana keskuksena voi edesauttaa selonteossa mainittua valtakunnallisesti yhdenvertaista kotoutumista edistävien palvelujen saavutettavuutta. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksella on myös tehtävänsä uusien koulutus- ja työllistymispolkujen luomisessa yli tutkintorajojen ja eri koulutusasteiden. Tässä voisi olla ratkaisu korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen täysimääräiseen hyödyntämiseen. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen rooli palveluja kokoavana, kehittävä ja koordinoivana keskuksena voisi edistää maahanmuuttajien osallisuutta ja nopeuttaa heidän työllistymistään. Tavoitteena tulisi olla, että maahanmuuttajataustaisilla on yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua ja edetä urallaan.

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen yhteydessä toteutunut yhtenäisistä kielitaitovaatimuksista luopuminen on ehkä nopeuttanut maahanmuuttajien koulutuspolkua, mutta samalla luonut koulutuksen järjestäjille haasteita. STTK esittää, että opiskelunvalmiuksia tukevien opintojen järjestämisessä tulisi pohtia yhteistyötä uuden tutkintokoulutukseen valmistavan koulutuksen kanssa. Myös tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena on vahvistaa kielellisiä, matemaattisia tai tietoteknisiä tai opiskelutekniikkaan liittyviä taitoja. KOTO-SIB-kokeilussa yhdistyivät kielitaidon hankkiminen ja työssä oppiminen. Kokemukset kokeilusta ovat hyviä ja selonteossa ehdotettu kokeilun vakiinnuttaminen osaksi työvoimapalveluita, on kannatettava ajatus. Kokeiluun osallistuneilta maahanmuuttajilta edellytettiin luku- ja kirjoitustaitoa latinalaisilla aakkosilla.

Suomen kielen alkuvaiheen kielikoulutusta, mukaan luettuna luku- ja kirjoitustaito, sisältyy ELY-keskusten hankkimaan kotoutumiskoulutukseen.

Taina Vallander

12.3.2021

Lisäksi kielikoulutusta tarjotaan aikuisten perusopetuksessa ja vapaan sivistystyön maahanmuuttajien koulutuksessa eri oppilaitosmuodoissa. Vaikka alkuvaiheen kielikoulutusta tarjotaan, se voi olla vaikeasti saavutettavissa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisille vanhemmille, jotka hoitavat kotona lapsiaan. Heidän tavoittamisensa ja kotoutumisen tukeminen on tärkeää sillä kuten luvussa sanotaan vanhempien kielitaito, perheen sosiaalisen tukiverkoston rakentuminen sekä vanhempien sosioekonomiseen asemaan liittyvät tuen tarpeet ovat tärkeitä elementtejä myös lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen näkökulmasta. Kotoa saatavan tuen tarve on korostunut nyt erityisesti etäopintojen aikana. Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa, jopa ilman luku- ja kirjoitustaitoa on vaikea ohjata ja olla tukena perusopetuksen oppilaallekaan.

Selonteossa todetaan, että suuri osa maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista opiskelee työttömyysetuudella tuetussa omaehtoisessa koulutuksessa ja kahden vuoden määräaika ei ole kaikille riittävä. Tästä aiheutuva toimeentulon vaikeutuminen saattaa estää opistojen jatkamisen osalla opiskelijoista. Aikarajojen tarveharkintainen jousto on välttämätön, sillä keskeytetty koulutus on sekä yhteiskunnan että yksilön resurssien tuhlausta ja estää tehokkaasti maahanmuuttajataustaisen henkilön kotoutumista.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Pakolaisten vastaanoton on oltava vapaaehtoista kunnille ja valtion on korvattava kunnille myös kaikki tästä toiminnasta aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti. Myös kaikki muu ulkomaalaistaustaisten henkilöiden kotouttamiseen liittyvä toiminta on korvattava kunnille täysimääräisesti. Tämä turvaa sen, että palvelut toteutuvat kaikissa kotoutumistoimintaa harjoittavissa kunnissa yhdenvertaisesti ja laadukkaasti. Kieli- ja kulttuurikoulutus on aloitettava vastaanottokeskuksissa. Ilman riittävää yhteiskunta- ja työelämä tietoa kotoutuminen ei toteudu onnistuneesti. Vastaanottokeskusaika on usein oleskelulupapäätöstä odottaville kuormittava ja passivoiva, koska se saattaa venyä pituudeltaan huomattavasti.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

STTK katsoo, että työelämässä tapahtuvan syrjinnän ja hyväksikäytön kitkeminen ei ole mahdollista pelkän neuvonnan ja ohjeiden avulla, vaan edellyttää sitovaa lainsäädäntöä ja viranomaisyhteistyötä sekä tehostettua valvontaa. On myös tarpeen koventaa ihmiskauppaan ja työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvien rikosten rangaistusasteikkoa.

Työvoiman tarpeen ja työperäisen maahanmuuton lisääntyessä maahanmuuttajien neuvontapalvelut eivät voi tulevaisuudessa perustua hankerahoitukseen ja projekteihin. Valtaosa Suomeen saapuvista maahanmuuttajista on työikäisiä. Jotta maahanmuuttajien työllisyysaste vastaisi kantasuomalaisen työllisyysastetta tarvitaan systemaattista neuvontaa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta ja työelämän pelisäännöistä. On välttämätöntä, että maahanmuuttajataustaiset työntekijät tuntevat oikeutensa.

Taina Vallander

12.3.2021

Työelämän pelisääntöjen sisällyttäminen kotouttamiskoulutukseen ehkäistä työperusteistä hyväksikäyttöä.

Verkon kautta toteutettavat hyvät ja kattavat neuvonta- ja ohjauspalvelut on mahdollista turvata koko maahan. Tämän verkkopalvelun itsenäinen tai tuettu käyttö antaa tehokkaan tuen maahanmuuttajien ohjaukseen. Verkkopalvelu ei kuitenkaan poista yksilötason henkilökohtaista neuvontatarvetta mutta antaa sille tehokkaan lisätuen ja nopeuttaa tiedonvälitystä. Tulkkipalveluissa tulisi hyödyntää digitaalisia palveluita.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumishjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Selonteossa ehdotettu uudistus yhteisestä kotoutumiskoulutuksen johdanto-osasta, kaikille maahanmuuttajille, on kannatettava. Samoin vaihtoehtoiset koulutuksen järjestämistavat siten, että myös maahanmuuttajataustaiset kotona lapsiaan hoitavat vanhemmat voisivat koulutuksiin osallistua. Olisi hyvä miettiä, millaisia varhaiskasvatuksen palveluja näissä vaihtoehtoisissa koulutuksen järjestämistavoissa voitaisiin hyödyntää. On hyvä, että kotoutumiskoulutuksen lähtötaso- ja päättöarviointi yhdenmukaistetaan ja kehitetään kansallinen malli sen toteuttamiseksi. Päättöarviointi toimisi myös yleisesti hyväksyttynä kielitaitoarviona opiskelijalle jatko-opintoihin hakemisen, työnhaun ja kielitaidon kehittämisen tukena. Kielitaidon arviointikriteerejä mietittäessä on hyvä huomioida esimerkiksi ammatillisen koulutuksen eri alojen erityislaatuisuus.

Sosiaali- ja terveysalan ammatillisissa tutkinnon osissa on perusopinnoista lähtien sellaisia hankalia käsitteitä, joita äidinkielenään suomea puhuvienkin, on joskus vaikea ymmärtää. Työelämässä oppiminen, esimerkiksi ikääntyneiden parissa, vaati muutakin kuin peruskielitaidon ja selviämisen uudella kielellä. Maassa jo pidempään olleiden maahanmuuttajataustaisten henkilöiden pääsy kielikoulutuksiin riippuu joskus siitä, jos koulutuksissa sattuu olemaan vapaita paikkoja. Yhteiskunnan resurssien kokonaistarkastelussa säästetään väärässä kohdassa. Ilman riittävää kielitaitoa maahanmuuttajan kotoutuminen on vaikeaa ja silloin myös opiskelu- tai työelämään siirtyminen on monille jopa mahdotonta. Mitä pidempään maahanmuuttajan kotouttaminen viivästyy, niin sitä hankalampaa on maahanmuuttajan sopeutuminen yhteiskuntaamme ja usein myös hänen pääsynsä työelämään. Minkään tukimuodon päättyminen esim. tietyn määräajan jälkeen ei saa lopettaa kaavamaisesti kielenopiskelua. Säännöksiin on otettava mukaan tarveharkinta ja mahdollisuus yksilöllisiin joustoihin aikamäärien osalta.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Suomi tarvitsee yhä enenevässä määrin työperäistä maahanmuuttoa ja samalla yrityksiä, jotka työllistävät maahanmuuttajataustaisia ja joissa edistetään työelämän monimuotoisuutta. Työyhteisöjen monimuotoisuutta ja monikulttuurisuusosaamista tulee vahvistaa.

Taina Vallander

12.3.2021

Talent Boost- ohjelman jatkaminen hyvä ja tarpeellinen toimenpide. Kieli- ja kulttuuriopetuksesta aiheutuvien kustannusten on oltava valtion vastuulla, vaikka toteutusvastuu voi olla muillakin toimijoilla.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

STTK katsoo, että ammattiliittojen osallistumista maahanmuuttajien kotoutumiseen ja työelämään kiinnittymiseen tulee entisestään vahvistaa. Yhteistyö vahvistaa maahanmuuttajien tuntemusta suomalaisesta työelämästä ja vähentää riskiä ulkomaisen työvoiman hyväksikäytölle.

Työ on parasta sosiaaliturvaa, on kulunut, mutta paikkansa pitävä sanonta. Työllisten osuuden kasvattaminen on kotouttamisen onnistumisessa ratkaiseva sekä yksilöiden että yhteiskunnan näkökulmasta. Työikäisten maahanmuuttajien työllistymistä edistävät palvelut on jatkossakin kytkettävä työllisyyspalveluihin riippumatta siitä mikä taho on palveluista järjestämistä vastuussa. TE-palveluissa on paras työmarkkinoiden ja yritys ympäristön asiantuntemus, joka on oikean työntekijän ja työpaikan kohtaamisen ehdoton edellytys.

Työelämäosaaminen on selonteossa hyvin ohuesti esillä. Suomalainen yhteiskunta ja työelämä on pelisäännöiltään monin tavoin erilainen kuin mm. kolmansista maista tulevien lähtömaissa. Eri elämäntilanteissa olevien maahanmuuttajien valmiuksia työelämässä ja yhteiskunnassa toimimiseen on vahvistettava. Tähän liittyy mm. työelämää säätelevän lainsäädännön ja sopimusten tuntemus. Oikeutensa ja velvollisuutensa tunteva kykenee paremmin suojautumaan huonolta kohtelulta tai suoranaiselta hyväksikäytöltä. Selonteossa on tuotu esille mm. järjestöjen ja kolmannen sektorin toimijoiden merkitys kotouttamisen edistämässä ja toiminnan turvaaminen mm. rahoituksen haku- ja myöntöperusteiden yksinkertaistamalla. Veikkauksen tuottojen pienenemisellä lienee vaikutusta, jota ei ole tässä yhteydessä laajemmin pohdittu. Järjestöille ja kolmannen sektorin toimijoille on tarjottava pysyvät rakenteet valtakunnallisen, alueellisen ja paikallisen yhteistyön kehittämiseen kuten myös konkreettiset toiminnan ohjeistukset, välineet ja hyvät käytännöt. Kolmannen sektorin toimijoiden riittävästä osaamisesta on varmistuttava ja heille on suunnattava perehdytystä ja koulutusta. Koska työelämään mukaan pääseminen on avainasemassa, voisi kotouttamisen alkuvaiheeseen kaavailtujen johdantojaksojen sisällön valmistelussa työntekijä- ja työnantajajärjestöillä olla oma roolinsa.

Kotoutumisentukena.fi-verkkopalvelua on tehtävä tehokkaammin tunnetuksi maassamme.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen on merkittävä osa onnistunutta kotoutumista. Kotoutujan integrointi työelämään ja osallisuuden tunne voi lisääntyä myös toimimalla oman työpaikkansa ammattiosastoaktiivina.

Taina Vallander

12.3.2021

Monilla maahanmuuttajilla on puutteelliset tiedot ja käsitykset ammattiyhdistysten roolista ja toiminnasta ja siksi tietoutta ja mahdollisuutta toimia ay-liikkeessä on kasvatettava. Työyhteisön ja oman ammattiliiton tuki edistää osaltaan kotoutumista ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista ja hyviä väestösuhteita.

Maahanmuuttoon liittyvien kysymysten avoin ja kiihkoton keskustelu avoimesti eri tiedotusvälineissä lisää kansalaisten tietoisuutta. Tietoisuuden lisääntyminen kasvattaa yleistä suvaitsevaisuutta ja se puolestaan vähentää rasismia ja vie tehokkaasti kasvualustan erilaisilta vastarintaliikkeiltä

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin.

Kotouttamisen edistämisessä toimijoita on runsaasti, vastuut selkiytymättömiä, eikä palveluista muodostu selkeää ja ymmärrettävää kokonaisuutta. Uudistettavassa kotouttamislaissa ohjaus ja viranomaisvastuut on selkiytettävä. Kotouttamisen edistäminen on liian pitkään ollut riippuvainen lyhytkestoisesta hankerahoituksesta. Onnistuneenkin hankkeen tulokset ovat valuneet hiekkaan, kun pysyvää rahoitusta ei ole saatu. Rahoitus ja resurssit on määriteltävä kestäväälle pohjalle. Kuntien valmiudet kotouttamispalvelujen tuottamiseen ovat vaihtelevat ja maahanmuuton alueellinen vaihtelu on voimakasta.

Ehdotus säätää kunnalle selkeämpi vastuu koordinoida kotoutumisen edistämistä ja palveluiden yhteensovittamista vaatii lisäpohdintaa. Koordinaation ja yhteensovittamisen sisältö on kuvattava täsmällisesti ja kannustettava kehittämään toimintamalleja, joissa kunnat voivat toimia laajassa yhteistyössä. Niiden kuntien, joissa maahanmuuttajia on vähän tai maahanmuuttajien taustat ja palvelutarve on kovin heterogeeninen, eivät voimavarat yksin riitä. Vapaus valita asuinpaikkansa koskee myös maahanmuuttajataustaista väestöä.

Palvelut ja niiden rahoitus on turvattava maakunta ja kasvukeskuksissa, joihin maahanmuuttajien enemmistö tulee jatkossakin keskittymään. Pidämme tärkeänä matalan kynnyksen, monikanavaisten ja monikielisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden vakinaistamista ja saatavuuden varmistamista.

Kielitaitoa mittaava koe on ainakin sote-aloilla saatava pakolliseksi. Siinä tietyn tason saavuttaminen on asetettava edellytykseksi myös toimimiseen hoito- ja hoiva-alan tehtävissä. Jos tästä tasovaatimuksesta joustetaan, niin se aiheuttaa vakavan vaaran asiakas- ja potilasturvallisuudelle.

STTK ry

Lisätietoja: Taina Vallander
johtaja
taina.vallander@sttk.fi